

Някои аспекти от развитието на влашките общности в Подунавието през социализма

Надя Тошмакова,

докторант,

Исторически Факултет,

Великотърновски университет „Св.Св. Кирил и Методий“

Влашките общности представляват етническа група, която е относително непозната за научната литература. От съществено значение е извънредният брой на списание „Българска етнология“ от 1995 г., който е изцяло посветен на власите. Друг труд, който се характеризира с изчерпателност по отношение на влашкото население е монографията на Тодор Балкански „Никополските власи: етнос, език, етнонимия, ономастика, просопографии“. Откъслечни данни се намират и в книгата на Екатерина Атанасова – „Етничност, традиция, власт - Етюди за прехода“.

В придунавските райони на Северозападна и Централна Северна България, най-силно са представени власите. Техните обитания са концентрирани в областта на град Никопол, като голяма част от селата в периферията на града са или напълно влашки, или по-голямата част от населението е с влашки произход. Видин и Белене също притежават значително влашко население.

Първите писмени данни за появата на влашко население в разглежданата територия сочат, че процесът датира от втората половина на XVIII в. и продължава до първата половина на XIX в., като доста продължителен миграционен поток (Нягулов 1995: 53). Густав Вайганд прави изчисление в края на XIX век, според което около 12 000 от общо 86 000 дунавски власи в България са родени извън българската етническа територия. В такива случаи обикновено се приема, че бащите и дедите на родени по това време в България или в българските земи от Подунавието са с влашко или австрийско (от Банат) поданство при рождението (Weigand 1907: 104).

За никополските власи пише румънският лингвист Виргил Нестореску, който публикува статията „Румънците в България“ (Nestorescu 1995). Теренното си проучване в Никополско (Гулянци), румънският лингвист провежда през есента на 1993 г. Той не стига до никакви исторически податки за заселването на власите в този край на България.

За самия град Никопол няма данни да има в състава си влашко население или ако има такова, то е в незначителен брой. Този етнос по-скоро е разпръснат из прилежащите селища. Селата в Никополско се характеризират със сравнително пъстър състав за размерите си. Освен традиционното българско население, голяма част от тях дават дом и на сравнително висок брой преселници от Македония и Егейска Тракия.

Село Гиген е съставено от значителен брой влашко население. В него е представен и ромският етнос с численост приблизително 100 индивида. В селото към 40-те години на ХХ в. са заселени и приблизително 300 души – преселници от Западните покрайнини. Често последните са определяни от местното население като турлаци. Трудно може да се даде точен и еднозначен отговор за етническия състав на населението, тъй като по спомени на жителите, властта е била изключително безпощадна относно самоопределението в различен етнос от българския. Към днешен ден, страхът от гонения все още съществува. Това ясно може да се проследи в самоидентификацията на населението. То се обозначава на база език. Преобладаващото самоопределение е „румъно-говорящи“. Друго подобно самоназоваване е с произход „отатък реката“. Този факт неминуемо говори и за гонения, които са се състояли през социалистическия период.

Подобно е и положението в село Дебово. В демографски аспект, броят на населението е както следва: 1946 г. - 2115 души, 1956 г. - 1753 души, 1965 г. - 1714 души, 1975 г. - 1368 души, 1985 г. - 1181 души. Тук е трудно да се идентифицира точният брой на влашкото население, тъй като селото има смесен етнически състав. Голяма част от тях отнасят мястото, от което произхождат към Турну Магуреле и Молдова. В етническия състав на селото присъстват и словенци, които се изселват през 1946 г. – с изключение на няколко семейства. Спад бележи и населението в Долни Вит. През 1946 г. в него живеят - 1317 души, 1956 г. - 1296 души, 1965 г. - 1255 души, 1975 г. - 1148 души, 1985 г. - 1049 души. Тези села са съставени от изцяло влашко население и в този смисъл може да се приеме, че абсолютните стойности могат да се отнесат към броя на власите в тях. Максим Младенов представя град Искър (Гигенска махала) с “изцяло влашко население”, **което не е вярно**, но не посочва точен брой на етноса. Динамиката на населението варира в следния ред: 1946 г. - 1612 души, 1956 г. - 1601 души, 1965 г. - 1554 души, 1975 г. - 1133 души, 1985 г. - 817 души. Видимо е, че населението на град Искър намалява за сметка на урбанизацията (Младенов 1995).

Село Ленково се характеризира с преобладаващо влашко население, както следва: 1946 г. - 1978 души, 1956 г. - 1684, 1965 г. - 1408, 1975 г. - 1004, 1985 г. - 786

човека. Селото чувствително намалява, като изселването засяга в еднаква степен и власи и българи.

В региона се отличават и няколко села, които са с изцяло влашко население. Село Дъбован се характеризира с изцяло влашки облик. Населението му е както следва - 1946 г. - 1777 души, 1956 г. - 1607 души, 1965 г. - 1613 души, 1975 г. - 1322 души, 1985 г. - 1079 души. Драгаш воевода с динамика на населението: 1946 г. - 1259 души, 1956 г. - 1255 души, 1965 г. - 1275 души, 1975 г. - 1317 души, 1985 г. - 1248 души. Загражден с население: 1946 г. - 2113 души, 1956 г. - 1722 души, 1965 г. - 1649 души, 1975 г. - 1190 души, 1985 г. - 883 души. Сомовит е с население през 1946 г. - 1794 души; 1956 г. - 1675 души; 1965 г. - 1627 души; 1975 г. - 1479 души; 1985 г. - 1306 души. Черковица (или накратко Черквица) е с население към 1946 г. - 900 души; 1956 г. - 858 души; 1965 г. - 881 души; 1975 г. - 891 души; 1985 г. - 780 души (Балкански 1999: 96).

Представените по-горе селища се характеризират с чисто влашката си принадлежност, доколкото това твърдение може да се потвърди от местното население. Както е видно и от резултатите от преброяванията те поддържат един относително стабилен темп на развитие. Макар в периода на социализма селищата практически да не показват темп на положително демографско развитие, те запазват относително стабилен брой население. В този интервал населението им върви в негативен аспект. Ако действително се приеме, че населението на тези села е чисто влашко, можем да обобщим, че броят на този етнически субстрат е 9 170 през 1946 г.; 8 413 през 1956 г.; 8 300 души през 1965 г.; 7 347 души през 1975 г.; 6 386 души през 1985 г.

Въпросът за етническо самоопределение и държавната политика по отношение на хората, които се самоопределят като власи, също е сложен. По време на социалистическия режим, извън цялостната политика за асимилация, не са документирани никакви специални мерки срещу техните общности или пък специални забрани за употреба на езика. Може да се предположи, че е имало значение, че по това време Румъния също е управлявана от социалистически режим, както и наличието в тази страна на значително по брой българско малцинство. Доколкото има податки за издевателства над влашкото население, то те са незначителни, което не следва да значи, че липсват.

Трудностите при дефиниране на точния брой на влашкото население са обусловени и от факта, че в никоя от проведените преброителни анкети в България не съществува изнесена диференциация за тази група.

Смята се, че първите власи се заселват в село Ленково към 1905 г., когато напускат залетия от водите на Дунав Черчелан (Дъбован). Впоследствие към дъбованската общност в Ленково се присъединяват и милковски власи. Така се оформя „Влашката махала“ на селото, наричана още и „Цолната махала“. Тук показателен е наративът от село Ленково за граничния офицер Мустаков, който „дерибейства“ в селото, изпълнявайки мисията си да българизира населението. През 1942 г. той изселил принудително в Румъния И. Костадинова и мъжа ѝ К. М. от Милковица, защото се смятали за румънци. Бащата на К. М., секретар - бирник в Съвета, е интерниран. Тогава се изселват и сестрата на И. К., - С. Г., заедно с мъжа си Г. Л. (от Гулянци) и се установяват в Тимишоара¹. Днес в селото има 30 влашки къщи.

В село Милковица отново присъства наративът за офицер от граничната заграда в село Дебово - Мустаков, който е изпратен като емисар на правителството през 1942 г. Според разказите той започнал да безобразничи, да къса всичко влашко, да забранява езика и да гони „румънците“².

След 1934 г. властта започва да преследва употребата на румънски език в Милковица. Споменатият Мустаков интернирал дори при най - лека прояви на румънска идентичност. Според наратива, той създава такава страхова психоза, че жените дори не смеели да оплакват на гробищата мъртъвците си на румънски език. По време на войната кметът, Кръстьо Ненов, българин от друго село, установява своеобразно самовластие като бие хората, които говорели на румънски по улицата. Попът (свещеник Йордан Банов) също има сериозни неприятности, тъй като изпълнява службата на черковнославянски, но словото държал на румънски. Свещеникът е и автор на загубена селищна история. За тези си прояви, той е интерниран от комунистическия режим в Белене. Синът му е бил затворник в Куциян. По-късно в разказите на един от надзирателите в Беленския затвор става ясно, че въпросният граничар е комендант на Свищовския полк на граничната заграда в село Дебово³.

---

¹ Д.Р. 70 години. с. Гулянци.

² Ф.С. 65 години. с. Милковица.

³ ТВО Белене: „Тука да умираат гадовете“ ЕДНО ДОКАЗАТЕЛСТВО;
<https://www.facebook.com/notes/%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B5-belene-island-foundation/%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B5-%D1%82%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B0-%D1%83%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82-%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%B5-%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE->

По-късно, румънският език се бил допускан на общоселските събрания. В училището обаче е забранен. В някои селища жените насила са карани да учат български и са им давани фалшиви дипломи за завършено четвърто отделение. Така, в резултат на описаната обстановка, е създадена вероятно версията за това, че старият език на населението е българският, изоставен, след като жителите на селото започват да се женят за румънки, които идвали по замръзналия Дунав. В селото е създаден дори устойчивият израз: "Влашкият език е дошъл с влахините през Дунава".

Влашкият етнос е по-слабо представен в източния дял на Северна България. В тази част за подобна общност може да се говори единствено в град Белене. Тук трудно може да се даде какъвто и да е приблизителен брой на самоидентифициращите се с този етнос, тъй като не е лесно да бъде отличен по какъвто и да е начин. Ономастичният подход, който в повечето случаи би дал относително добри резултати, тук е затруднен поради факта, че в антропонимията на града присъстват и голяма част имена, присъщи за католическата именна традиция. Влашко население може да се локализира и в Силистренско, което обаче по-скоро има ромски характер.

В края на XVIII и XIX век в редиците им се влива мощна струя цигани от Румъния. Преселването е известно като "келдерарска инвазия". Тези цигани са православни, говорят румънски и усядат в Северна България сред дунавските власи. Тази група сред ромите е известна като "влашки цигани" или рудари, като се дели на две подгрупи: мечкари и копанари, но съществуват още лингурари и вретенари. Размесването им със заварените власи (вероятно обикновени румънски селяни от XV-XVI век) до голяма степен циганизира власите.

Не малко влашко присъствие има и в Северозападния дял на страната. Рестрикциите по отношение на самоопределението във влашка етническа принадлежност трудно могат да бъдат проследени, тъй като огромна част от населението на тези региони се самоопределя като българско. Малка част от тях обаче все пак, след падането на социалистическата власт, се опитва да проследи своето родословие, свързано с Румъния: *„Сега, след като минаха проблемите, решихме да направим история на нашия род. Да знаят внуците от къде сме дошли и да помнят. [...] Нашият род идва от Румъния. Там имаме и родини и можеме да си говорим с тех*

на нещо като румънски, ама не баш. Разбираме се! Преди не ни даваха да казваме, че идваме от Румъния....“⁴.

Времето на социализма успява да постигне значителни резултати по отношение на „претопяването“ на влашкото население, тъй като за поколенията родени след 50-те години тази идентичност започва да се губи. Ако не е загубена, то до голяма степен е притъпена. Влашкият език е практически неразбираем за по-голямата част от родените след края на 50-те години. По отношение на влашката идентичност е интересно сливането на влашките и традиционните български празници. По забележителното в случая е, че се празнуват българските християнски празници, но се привнася допълнително и от влашката обредност и храна. В някои случаи дори традиционните българските празници получават имена на влашки език.

Библиография:

Балкански, Т. 1999. *Никополските власи. Етнос. Език. Етнонимия. Ономастика. Просопографии.* Велико Търново.

Младенов, М. 1995. Влашкото население в България (Разпространение, произход и топонимия). - *Българска етнология*. 1995. кн. 5, 7–27

Нягулов, Б. 1995. Проблемът за власите в България между двете световни войни (политически фактори и аспекти). - *Българска етнология*. 1995, извънреден брой.

Nestorescu, V. 1995. Un rai romanesc din Bulgaria, Scurte, observatii si texte - *Fonetica si ilialectologie XIV*, p. 141-148.

Weigand, G. 1907. *Rumanen, und Arumunen in Bulgarien.* Leipzig. VIII und p. 104.

---

⁴ И.Ф. 78 – години. с. Плакудер.